

УДК 883.015

Покотило К.С., Корольова Л.Й.

СТОРИНКИ ЖИТТЯ І ДІЯЛЬНОСТІ ІВАНА ВИРГАНА

В статье рассматривается жизненный и творческий путь украинского поэта Ивана Виргана. Основное внимание сосредоточено на анализе идейно-художественных тенденций сборников поэзий этого художника.

Ключевые слова: поэзия, Украина, кружок, природа, сборник, литература

У статті розглядається життєвий і творчий шлях українського поета Івана Виргана. Належну увагу зосереджено на аналізі ідейно-художніх тенденцій збірок поезій цього митця.

Ключові слова: поезія, Україна, гурток, природа, збірка, література

The object: in the present article are considered life and career as Ukrainian poet of Ivan Virgan. The main attention is concentrated on the analysis of ideological of art tendency to collection of poetry of this writer.

Key words: poetry, Ukraine, study group, nature, collection of poetry, literature

Українська література I половини XX ст. є одним з яскравих виявів духовного життя народу, розвитку його національної культури. Досягнення нашої поезії, прози, драматургії незаперечні. Українська література цього періоду збагатилася світовим письменством численними духовними відкриттями. З творів наших митців постав великий український народ, його велич і краса, висока мрія про незалежну державу. Тема України, образ рідної землі стають визначальними в нашій літературі. Світлим, ніжним ліриком увійшов в українську поезію Іван Вирган. Усіх, хто близько знав цю чемну, скромну людину, приваблювала його людяність, щедрість душі і надзвичайна чесність. За зовнішнім спокоєм ховалося гаряче серце борця, невтомна енергія патріота і геніальний розум мислителя.

Народився Іван Онікійович Вирган 1 червня 1908 року в селі Матвіївці Градизького району на Полтавщині в селянській родині. Полтавська земля! Яка ти щедра на таланти. На полтавській землі народився Іван Вирган, під полтавським небом, проте він належить всій Україні і став у пошані всього людства. Вогненною піснею, віщим словом звернувся поет до рідного народу, рідної України. Відкрите серце народного поета щедро ввібрало в себе дух народу, який прагнув добитися щастя і волі. Все це наповнило поезії збірок "Щастя – доля" та "Озброєна лірика". Слово І. Виргана йшло від серця, брало силу вогня, що палить його душу, кликало до боротьби за справедливість і чесність.

Іван Вирган належав до демократичного крила української інтелігенції, яка ніколи не обмежувала поле своєї діяльності суто національними проблемами, а поряд з усвідомленням необхідності боротьби за національне визволення прагнула домогтися і самостійності та незалежності.

Любов до художнього слова, глибоку пошану до рідної української мови прищепили І. Виргану вчителі Вереміївської семирічної школи, знайомлячи учнів з художньою красою поезій Т. Г. Шевченка, І.Я. Франка, Лесі Українки та ін. Свої перші вірші майбутній поет поміщав у рукописному журналі «Сяйво», який видавався силами учнів старших класів [1, с. 33]. Перші поезії наповнені зворушливою душевною відкритістю й ширістю:

Серце, серце! Ти не можеш зрадить,
Помилитись у своїх піснях...

такими рядками він звертається до свого серця у поезіях збірки «Сад дружби», яка побачила світ у 1935 році.

Під час навчання в Кременчуцькому педагогічному технікумі Вирган багато читає і пише. Місто Кременчук в 30-ті роки характеризувалося поживленням літературного життя: при навчальних закладах існували літературні гуртки, проводилися диспути, систематичні виступи місцевих молодих літераторів. З ініціативи Виргана літгуртківцями видавався альманах «Червона зміна», який був в центрі уваги письменників і критиків не тільки Полтавщини, а й Харківщини і міста Києва. Про це свідчить приїзд до Кременчука Івана Гончаренка, Андрія Клочья, Сергія Воскрекасенка та інших митців.

Іван Вирган був активним учасником філії всеукраїнської літературно-молодіжної організації «Молодняк», заснованої в місті Кременчуці восени 1929 року.

Перші друковані вірші поета з'явилися на сторінках газет «Робітник Кременчуччини» (1928 р.), «Комсомолец України» (1929 р.) та журналі «Молодняк» (1930 р.). Рання поезія І. Виргана оспівує важливі події України, перші новобудови на рідній землі. В центрі її – сільська молодь, краса, «Землі, взяті в бою», землі, що вже «цвіте артилеріями тепер».

Збірки поезій «Озброєна лірика» (1934 р.), «Сад дружби» (1935 р.), поема «Джигіти» (1937 р.), «Щастя-доля» (1938 р.) славлять творчу працю українських людей – ковалів свого щастя, дружбу народів.

Ці поезії – конкретне сприйняття поетом наших героїчних буднів, свідчення глибокої закоханості у дійсність, захоплення новою "золотою сонячною Україною":

Благословенна ти, моя Вітчизно,
 Свята Україно весняна!
 Хвала всьому ростучому, рясному!
Хвала і слава, о народе мій,
 Тобі, володареві молодому,
 Всього добра, і прагнень, і надій!
 «Україна»

Поезія І. Виргана багата барвами і грою соків землі. Ніжністю інтимних почуттів і якоюсь особливою ласкою до всього живого. В прозорій душі поета яскравими осінніми спалахами ясніла краса світу барвами осінніх айстр, вранішнім співом соловейка, передзвоном осінніх вечорів. Поет вірив, що Україна і її мова не загинуть. Та держава і та мова, про вічність яких говорив ще Тарас Шевченко [1, с. 34].

Герої творів І. Виргана – це не римовані манекени, а живі люди, з плоти і крові, з достоїнствами і вадами, з буденними турботами. Але ж з цих турбот реальної буденності і складається часто щастя. Живе пізнання характеру людини тільки й можливе у вирії цього реального буття.

Зміцнення зв'язку з життям народу, правдиве і високохудожнє відображення дійсності, натхненно яскраве відтворення нового та викриття того, що протидіяло рухові суспільства вперед, – такі вимоги ставив перед собою І. Вирган. Філософська наснаженість думки, поглиблене реалістичне зображення життя, висока майстерність психологічного аналізу, філігранна робота над словом – ось що передусім творчо засвоює

І. Вирган від своїх учителів і по-новаторському розвиває у своїх прекрасних поезіях.

Один із головних рушіїв поетичного руху – це почуття національної справедливості. Саме воно надає особливого характеру мотивам патріотизму, національної гідності. Це патріотизм самооборони й самоствердження, а не експансивної гордині чи екзальтованого месіанізму. Поет не хоче для своєї нації більшого, ніж для інших, але він обстоює її право буття серед інших. Отже, національна справа робиться і справою моральності людства, справою гуманізму, справою перспектив роду людського. Багатство і привабливість кожної національної літератури визначаються своєрідністю її митців, які додають у скарбинцю рідного мистецтва щось своє, визначене особливостями життєвого і творчого шляху.

Перед війною Іван Вирган проживав в місті Чернівцях. За дорученням Спілки письменників України кликав молоді літературні сили буковинців до нового, заможнього життя [1, с. 35].

Поет почав війну рядовим воїном. Мало поетичного було в тій суворій службі. Та поезії, що буйним цвітом пробивалися з гарячого серця, вона не заглушила. Іван Вирган, подібно дбайливому лікарю, тримав руку на пульсі цього страшного лихоліття. Теми, герої, ситуації віршів брав поет з суворих днів війни, намагався вселити надію на швидке закінчення цього страхіття. Змальовуючи трагічні події, ніколи не втрачав рівноваги, твердо вірив у перемогу добра над злом. У своїй поезії І. Вирган досліджує значні характери, сильні особистості, використовує драматичні прийоми. Поет вочевидь надає перевагу активності самовияву сміливого втручання кожної людини у боротьбу з ворогом.

Глибокий ліризм і полум'яний громадський пафос пронизують післявоєнні збірки: “Поворот сонця на літо” (1947 р.), “Матвіївка над Сулою” (1949 р.), “Квітучі береги”, “Країна щастя” (1951 р.), “Поезії” (1954 р.), “Вибране” (1956 р.).

Ці збірки відкриває поезія про невтомні руки сільських трударів. Читаючи ці невеличкі розповіді, ми відчуваємо глибокий підтекст, в якому вирує слава людині праці, людині-будівнику:

А щедра осінь в кожний двір завозить
 Валки возів з тугими лантухами...
 А рік закінчується весіллями –
 Ознакою безсмертності народу.

З хвилюванням оспівує Іван Вирган новобудови українських сіл, цих маленьких краплинок планети, і в своїх оповіданнях. Високу оцінку серед читачів здобули «Даринка з братіком», «Степове озеро» та ін.

Увага І. Виргана зосереджена на проблемі окремої людини, особистості. Доля, біографії видатних людей, вчорашніх воїнів, діячів культури сучасного й минулого приваблюють цього митця як реальне втілення їхнього сходження по дробинці досконалості. Поет уміло володів пером літописця нашої неповторної епохи. Мова його творів грає різнокольоровими барвами українського музичного слова.

Як видно із заголовків поезії митця, автор звертався до різних груп фольклорної лірики, але принцип використання народної пісенності в нього глибоко продуманий. Мотиви пісень органічно вплелися в художню тканину віршів, відтіняючи їхній пафос, сприяючи пластичній довершеності створених характерів, мальовничості описів.

Художня довершеність втілення тем в жанрово-композиційну, образну, мовно-стильову форми забезпечила творам письменника пізнавальне й естетичне значення.

Поезії Івана Виргана – це епічні роздуми, але часто в них вловлюється і веселий жарт, і гірка туга. Картини, намальовані словом, зримо відчутні, наповнені пахощами рідної української землі. “Велика й нелегка історія нашої країни етап за етапом вкарбувалася в сторінки Вирганової поезії”, – писав український поет В.

Мисик [2, с. 17-18]. Співець “чуття єдиної родини” Павло Тичина з великою теплотою відгукувався на поезії Івана Виргана, називаючи його “знавцем душі трудящої людини” [3, с. 16-17].

Збірки поезій “Квітучі береги” (1950), “Країна щастя” (1951), “Поезії” (1954), “Вибране” (1956) та інші є нібито підсумком всього життя поета, намаганням залишити своє слово для розвитку та вдосконалення нашої рідної мови.

Значна роль І. Виргана і у розвитку української прози. Його перу належать понад півтора десятка оповідань. Основна проблематика цих творів – життя людей на окупованій землі, горе та сльози, які принесли фашисти українцям. Автор всебічно розкриває душевний світ людини, багатогранність характерів простого народу.

Поетові не судилося зустріти своє 90-річчя (помер у 1975 році). Але його творчість прохолодою зеленого листя, смаком плодів, запахом луків, силою любові до рідної землі і народу – творця всього прекрасного – забезпечила безсмертя талановитого митця, тонкого майстра слова, поета-філософа, натхненного співця оновлення української землі.

Художня спадщина Івана Виргана витримала іспит часу, а це є переконливим свідченням її досконалості. Його поетичне слово – визначний здобуток української лірики.

Джерела та література

1. Вирган Іван // Антологія української поезії: У 6-ти т. – К.: Дніпро, 1985. – Т. 5. – 218 с.
2. Гаврилець О. Художня література як засіб формування загальнолюдських цінностей // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 5. – С. 17-18.
3. Історія української літератури: У 8-ми т. – К., 1971. – Т 8. – С. 16-17.

Поступила до редакції 05.07.2005 р.

УДК 883.015

Полухович О.В., Рум'янцева О.М.

ВІТЧИЗНІ ВІДДАТИ НЕ ВИГРИЗКИ ДУШ, А ВСЮ ПОВНОТУ ЖИТТЯ І БЕЗСМЕРТЯ

В статье рассматривается развитие литературного процесса XX в. в связи с историческими реалиями времени. В эпоху социальных преобразований основной чертой украинской литературы является возрождение национальных идеалов, становление национального сознания.

Ключевые слова: литературный процесс, «расстрелянное возрождение», «пражская школа», традиции, ценности

У статті подано загальний огляд розвитку літературного процесу XX ст. у зв'язку з історичними реаліями часу. В епоху соціальних і політичних перетворень основною рисою української літератури є відродження національних ідеалів, становлення національної свідомості.

Ключові слова: літературний процес, “розстріляне відродження”, “празька школа”, традиції, цінності

In this article the development of literary process of the XX century is considered in connection with historical realities of that period. In the epoch of social changes the main characteristic trait of Ukrainian literature is the renaissance of national ideals, maintaining of national consciousness.

Key words: literary process, “the shot away renaissance”, “the Prague school”, traditions, value

Українська література впродовж багатьох століть виконувала важливі завдання народу, була не тільки висловом найкращих думок, мрій і надій нації, а й вказувала нові шляхи її розвитку і відкривала перед нею нові обрії. Побутує цілком слушна думка, що велич людського духу або його нищість, людський характер, творчий потенціал із найбільшою силою проявляються в часи суспільних катаклізмів. Всього цього доволі випало на долю художників слова XX століття: революції 1905 і 1917 років, війна 1914 року, громадянська війна, голодомор, Друга світова війна, важкі часи „владарювання” Йосипа Сталіна, так звана хрущовська „відлига”, подальше ідеологічне засилля із задушливими репресіями, суцільною русифікацією, період розпаду Союзу незламного й державна незалежність України.

Серед українських письменників XX століття багато імен, які десятиріччями замовчувалися імперсько-тоталітарною системою, а їх носії піддавалися репресіям. Усі вони дуже різні – і за життєвою долею, і за світобаченням, переконаннями, характерами, і навіть за мірою таланту, відпущеного кожному Богом. Та попри все їх об'єднує любов до своєї землі, до свого народу, жертвність і готовність поставити слово на сторожі скривджених і знедолених. І всі разом вони творили українську літературу. При цьому слід враховувати, що всі ці поети жили в різних куточках стражденної України, роздертої між Російською імперією (згодом СРСР), Австро-Угорщиною, Польщею, що не могло не позначитись і на їхніх долях, і на характері творчості.

Світанок України, нашої незалежної держави, в літературі починається з творів таких видатних українських мислителів-письменників, поетів, політичних діячів, як Іван Франко, Леся Українка, Борис Грінченко... Вони залишили нам у спадщину не лише літературний, а й науковий доробок. Читаючи їхні